

KOŽA

Koža je največji organ pri človeku. Je mehka, odporna in prožna. Povprečno je debela od 0,2mm do 0,5mm. Odrasel človek je prekrit s približno 1,7m² kože. Koža omogoča naravne premike, varuje telo pred zunanjimi vplivi ter zaznava dražljaje iz okolja.

NALOGE KOŽE

Koža od vseh organov v telesu opravlja največ nalog:

- varuje organizem, da se nežnejši notranji organi ne poškodujejo;
- preprečuje, da bi vstopali v telo mikrobi, tekočine in plini;
- preprečuje da ne izhlapevajo iz telesa pomembne tekočine in da ne izžareva preveč toplote;
- skozi se izločajo razne snovi, ki so v telesu odveč ali pa so celo škodljive;
- sodeluje pri uravnavanju telesne temperature, ki je pri človeku stalna;
- v njej so važna čutila (za tip, temperaturo in bolečino).

ZGRADBA KOŽE

Koža je sestavljena iz treh različnih plasti:

- vrhnja plast – POVRHNJICA
- pod povrhnjico – USNJICA
- med usnjico in mišicami – PODKOŽJE

Povrhnjica je v vrhnjem delu sestavljena iz mrtvih, poroženelih celic, ki stalno odpadajo v obliki drobnih lusk (npr. prhljaj – na glavi). V živih celicah povrhnjice so tudi zrnca barvila, ki daje koži barvo, imenuje pa se pigment. Ultravijolični žarki povzročajo, da se pigmentna zrnca pomnožijo, in zato koža postane temnejša.

Usnjica je debelejša plast kože. V njej se na gosto prepletajo trdna in prožna vlakna, zato je koža hkrati trdna in prožna.

S podkožjem je koža rahlo pripeta na mišice. Ta plast kože ni vedno enako debela. V celicah tega tkiva se nabirajo kapljice maščobe. Ker maščoba slabo prevaja toploto, varuje podkožje telo pred tem, da v mrazu ne izgubi preveč toplote.

Žleze znojnice so cevaste oblike. Na površini kože se za cev odpira z majhno odprtino – poro. Preko krvnih kapilar, ki obdajajo žleze znojnice, vstopa v znojnico voda in v njej raztopljene različne razkrojene snovi. Vse to imenujemo pot ali znoj. Znojnice so po vsem telesu. Največ jih je na čelu, pod pazduho, na dlaneh in na podplatih.

Žleze lojnice so grozdaste oblike. Lojnice se izlivajo ob dlakah. Dlake oziroma lasje, ki so v koži, so sestavljeni iz poroženelih celic in segajo

globoko v usnjico. V spodnjem delu je lasna čebulica, kjer las dobiva hrano in zato raste. Dlake stalno odmirajo in izpadajo, nadomeščajo pa jih nove.

Tudi nohti so rožene tvorbe. So na zgornji strani zadnjega členka prstov na rokah in nogah. Koren nohta je skrit v posebni kožni gubi. Tam vedno nastajajo nove celice, tako da noht raste na korenu.

Prstni odtisi

Povrhnjica in usnjica se ne stikata v ravni ploskvi. Usnjica ima brazde in gube, katerim se povrhnjica tesno prilega. Zato so brazde in gube vidne na površini kože. Razvrstitev in oblika gub sta zlasti značilni na dlaneh in na blazinicah prstov. Razvrstitev teh gub je pri vsakem človeku drugačna.

NEGA KOŽE

Za kožo pa je potrebno tudi posebno skrbeti. Telo lahko koža varuje pred mikrobi le, če ni poškodovana. Že skozi najmanjše razpoke v koži, lahko mikrobi pridejo v kri. Zato moramo skrbeti, da se nam morebitne praske in rane čimprej zacelijo. V mrzlem in vetrovnem vremenu, koža, zlasti na rokah, rada razpoka. V tem primeru jo namažemo z vazelinom ali s kakšnim drugim mastnim mazilom.

Z znojem prihajajo na površino kože različne snovi. Te se pomešajo z izločkom lojnic, z vsem tem pa se sprime še prah in druga umazanija, ki prihaja od zunaj na kožo. Če tega z umivanjem sproti ne odstranjujemo, se pore znojnic in lojnic zamašijo. Potrebno je torej, da kožo redno umivamo z mlačno vodo in milom.

Vzroki za nečisto kožo

Raziskave so pokazale, da je vzrok za akne kopičenje roževinastih celic - keratinocitov, bakterij in maščob v lojnicah dlačnih mešičkov. Na to vplivata tudi dednost in hormonsko neravnovesje.

Nekatere akne se lahko razvijejo v gnojne mozolje. Takšni mozolji se naredijo iz aken, ko se stena zamašenega mešička pretrga in se mrtve kožne celice, maščoba in bakterije razširijo v kožo. Ta pordeči in bele krvničke, pomešane z mrtvimi

kožnimi celicami, maščobo in bakterijami, se nabirajo v mešičku in tvorijo gnoj. Nato se na koži pojavi rdeč mozolj z rumenkasto glavico.

KOŽNE BOLEZNI

Najhujše poškodbe kože so opekline in ozeblina:

- opekline povzroči plamen, žareč predmet, vroča tekočina ali vroča para. Razlikujemo več stopenj opeklin. V prvi stopnji koža le pordeči, v drugi pa se pojavijo mehurji. V tretji in četrti stopnji opeklin se zaradi visoke temperature koža sežge, oziroma zgoreli.

- ozeblina pa povzroči hud mraz. Zaradi mraza koža ozebe in tudi tkivo, ki je pod njo. Ozeblina nastanejo, če na kožo dalj časa vpliva prenizka temperatura. Pospeši jih tudi vlažna in tesna obutev ter vse, kar ovira krvni obtok.

Tudi ozeblin je več stopenj. Ozeblina prve stopnje je ozebla rdečina, pri drugi stopnji pa se pojavijo ozebli mehurji. Pri tretji stopnji koža in tkivo pod njo odmre in zato odpada. Najpogostejše ozebejo štrleči deli telesa: roke, noge, ušesa, nos in brada.

- žulji nastanejo zaradi drgnjenja in pritiskov na kožne plasti, ki se poškodujejo. Povrhnjica se odtrga od usnjice, ti dve plasti pa zapolni medceličnina.

- bradavice se lahko na koži pojavijo kar naenkrat. Njeni povzročitelji pa so najpogostejše virusi.

VIRI:

- SVEČKO, Marina. Biologija 9: učbenik za 9. razred devetletne OŠ. 1. izdaja, 1. natis. Ljubljana: DZS, 2002.